

mint mindig – az irodalmat sújtották, amely ... az emberről, a társadalomról, a múlttól, jelenről és jövőről önálló, független, tehát hatalmilag nehezen befolyásolható-uralható gondolatokat reprezentál”.

Az írás a kártékony trendek megzabolázása érdekében a szláv nemzetek íróihoz fordul azon az alapon, hogy „bármit csinálunk is, az nem lehet rosszabb annál, hogy nem csinálunk semmit”. Az északatlanti tervek kelet felé nyomulásával szemben az európai, nagy hagyományokkal rendelkező nemzeti államok konföderációjává vagy föderációjává szervezésével kell fellépni. Eközben azonban súlyos leegyszerűsítés lenne figyelmen kívül hagyni a szláv társadalmak kulturális identitását, nyelvi rokonságát, érdekeit, szükségleteit, akaratát és jövőre vonatkozó elképzeléseit.

Futala Tibor

A pártrendszer átalakulása Szlovákiában

Schuster, Rudolf: Die Slowakei in Europa. = Südosteuropa, 41. Jg. 2001. 3. H. 245–252. p.

Kai-Olaf Lang: Das slowakische Parteiensystem im Wandel. = Südosteuropa, 50.

Jg. 2001. 1–3. H. 85–122. p.

Szlovákia 2000-ben 30. államként az OECD tagja lett. Az Európai Unió és NATO tagságra pályázó ország belpolitikáját azonban egy sajátos, megkésett átalakulás jellemezte az 1989-es kelet-közép-európai rendszerváltásokat követően. Ez Vladimír Mečiarnek volt „köszönhető”, aki 1998-ig három kormányzati ciklus alatt a nyugati demokratikus értékeket (úgy mint hatalommegosztás, jogállamiság, kisebbségvédelem) egy szűk hatalmi csoport érdekeinek rendelte alá. Ennek következtében a nyugati megfigyelők Szlovákiát Romániához és Bulgáriához hasonlóan a „fél-demokráciák” közé sorolták.

A választók 1998-ban Mikuláš Dzurindának szavaztak bizalmat, akire a Mečiar-korszakban kialakult demokrácia-deficit kiegyenlítése és az erősen megosztott belpolitikai élet kiegyensúlyozottá tételének feladata várt.

A rendszerváltás óta eltelt időben a szlovák pártrendszer a következő fejlődési szakaszon ment keresztül:

- 1989–1990. A kezdetek: az antikommunista erők konszolidációjának éve. E csoportok közül kiemelkedett a „Nyilvánosság az erőszak ellen” (VPN).
- 1990–1992. Az antikommunista ellenzéki egység szétesése, a nacionalizmus erősödése. A pártok között két tábor alakult ki: a szlovák radikális nacionalista és a mérsékelt liberál-konzervatív csehszlovák csoport.
- 1992–1998. Növekvő polarizáció a nacionalista-populista (HZDS, SNS, SKDH) és a reformok iránt elkötelezett demokratikus pártok között (VPN, KDH, DS, magyar pártok: MKDH, MOS, Együttélés).
- 1998. Választások. Létrejön a Mečiar-ellenes koalíciós kormány (SOP, SDK, SDL, SMK). Ekkor váltak nyilvánvalóvá a szlovák belpolitikai élet szereplői között húzódó törésvonalak: az egyik ilyen törésvonal a magyar és a szlovák etnikumot választja el egymástól, a másik pedig a falusi katolikus lakosságot (akik a nacionalista-populista pártokat támogatják) és a városi szekularizált csoportok (a demokratikus reformerőket támogató) között húzódik.

A mai szlovák pártrendszer jellemzőit a következőképpen lehet röviden összefoglalni:

- a rendszer konfrontációra épülő megmerevedése;
- a társadalom alacsony szintű tagoltsága;
- a kormánykoalíció relatív stabilitása;
- A pártok taktikázó magatartása (együttműködés pragmatikus célok megvalósítása érdekében);
- a pártok jellegük szerint két csoportba oszthatók:
 - a hagyományos nemzetközi kapcsolatokkal rendelkező ún. „standardpártok” (KDH, SDL, MKDH, MOS), és
 - az intézményesült nemzetközi kapcsolatokkal nem rendelkező ún. „nem standard” pártok (HZDS, SNS, ZRS);
- emellett mindkét oldalon három csoport rajzolódik ki: egy baloldal, egy jobboldal és egy centrum.

A Mečiar-vezette „Demokratikus Szlovákiáért Mozgalom” (HZDS) sikerének titkait és a sajátos szlovák pártfejlődés okait keresve a következő megállapításokat tehetjük:

- a HZDS-en kívüli pártok strukturálisan fejletlenek;
- az ellenzék megosztott;
- az 1992-es és 1994-es választásokon nagymértékben ingadozott a választói részvétel, amely Mečiar ellenzékét gyengítette;
- Mečiar karizmatikus vezetői egyéniséggel és populista beállítottsággal rendelkezik;
- a HZDS-nek nagy számban vannak nacionalista szövetségesei;

1998 után a szlovák pártrendszeren jelentős fejlődés jelei mutatkoztak, amelyeknek köszönhetően 2001-re úgy tűnik, hogy a szlovák pártfejlődés a nyugat-európai mintát kezdi követni és véget ér a „szlovák külön út”. 2001-ben a szlovák pártrendszert a következő tényezők jellemezték:

A kormány oldalán:

- a „Szlovák Demokratikus Koalíció” (SDK) szétesése és a „Szlovák Demokratikus és Keresztény Unió” (SDKÚ) megalakulása Mikuláš Dzurinda vezetésével;
- a „Polgári Egyetértés Pártjának” (SOP) és a „Szlovák Baloldal Pártjának” (SDL) hanyatlása;
- a „Magyar Koalíció Pártja” (SMK) ezzel szemben a kormánykoalíció legkiegyensúlyozottabb és legstabilabb tagja, noha az erősödő szlovák nacionalizmus és magyarellenesség többször is feszültséget okozott a kormánypártok között.

Az ellenzéki pártoknál:

- a Mečiar-vezette „Demokratikus Szlovákiáért Mozgalom” (HZDS) továbbra is a legnépszerűbb szlovákiai párt, és ezen a tényen az elmúlt egy-két év némi népszerűség-vesztése sem változtatott;
- a „Szlovák Nemzeti Párt” (SNS) híresen magyarelles tömörülés, határozottan ellenzi Szlovákia NATO-tagságát, harcol a nyugat-európai és amerikai kozmopolitizmus ellen, és inkább a szláv nyelvű országokkal, azok közül is elsősorban Oroszországgal törekszik jó kapcsolatokra.

Robert Fico 1999-ben kilépett a „Szlovák Baloldal Pártja”-ból (SDL), és megalapította a „Smer” pártot (= „Az irány”), amely ma már 20%-os támogatottságot mondhat magáénak. Fico egyértelmű célja a miniszterelnöki pozíció megszerzése. Pártja a következő tényezőknek köszönheti a sikerét:

- Fico-i politika jellegzetessége az ideológia-mentesség (Robert Fico mottója: „Nem az a lényeg, hogy egy macska fehér vagy fekete, hanem az, hogy megfogja az egeret”);
- célja a rend, az igazságosság és a stabilitás megteremtése, valamint, hogy új arcokat vigyen a szlovák belpolitikába;
- jelszavai: pragmatizmus, racionalizmus, „józan paraszti ész”.

A szlovák közélet másik „egyszemélyes” pártját Pavol Rusko alapította 2001 áprilisában. A párt neve: ANO (= „Igen”) („Új Polgári Szövetség”), liberális értékeket hirdet, és a politikai palettán középén helyezkedik el.

Összefoglalásul elmondhatjuk, hogy a szlovák pártrendszer átalakulóban van: a kétpólusú felépítést fokozatosan felváltja a hárompólusú szerkezet. Ennek elemei:

1. A Mečiar-vezette „Demokratikus Szlovákiáért Mozgalom” (HZDS), amely népszerűsége miatt továbbra is meghatározó szerepű;
2. a Dzurinda-kormányt támogató reformerők, amelyek soraiban jelentős átrendeződéseknek lehettünk tanúi az utóbbi években; és
3. a „Smer”, amely jelenleg az egyetlen olyan „centrumpártnak” tűnik, amely önállóan is reális alternatívát jelenthet a másik két oldallal szemben.

Vadász Rezső

A Balkán újabb megosztásának veszélyei – a macedón válság tényleges tétje

Dérens, Jean-Arnault: Menaces de nouvelle partition dans les Balkans. Les vrais enjeux de la crise macedonienne. = Le Monde diplomatique, 2001. 48. vol. 571. no.

Az Európai Közösségek külügyminiszterei szeptember 8–9-i tanácskozásukat követően határozatot hoztak egy hosszú távon Macedóniában állomásozó fegyveres alakulatról. Nyugtalanáguknak oka van, mégpedig az Albán felszabadító hadsereg (UCK) részleges leszerelése, ugyanakkor annak felismerése, hogy a szélsőséges szlávok képesek rendkívül gyorsan fegyvert ragadni. Márpedig egy újabb balkáni válság újabb háborút eredményez.

Macedóniában 2001 februárjában jelentkeztek nyilvánosan az első összecsapások. A három főszereplő: az albán gerillák, az ország kormánya, illetve a nemzetközi közösség. Hivatalosan az UCK szerepe pusztán annyi, hogy az őshonos albán kisebbség jogait szavatolja jelenlétével. Közismertek azonban a Balkánon található valamennyi albánlakta terület adott pillanatban történő összekapcsolásáról szőtt elképzelések is. A hivatalos albán pártok közül a Demokratikus Albán Párt (PDSH), Arben Xhaferi vezetésével 1998 óta tagja a macedón kormánynak, és gyakorlatilag közvetítő szerepet játszik az albán gerillák és a kormány között. Másképpen szólnak azonban a 2000 május óta szintén a kormánykoalícióban részt vevő, ugyancsak albán, Demokratikus Prosperitás Pártja (PPD) tagjai.

A jugoszláv korszakban a macedóniai albánok gyakorlatilag Koszovóban és Pristinában tanultak, dolgoztak, éltek. A Föderációval létrejött új határvonalakat azonban nem minden albán ismeri el. Valamennyi albán vezető, különösen a jobboldali, nacionalista